

چالش‌های پایداری کلان‌شهرهای کشور

در عصر جهانی شدن

دکتر اسماعیل نصیری، استادیار دانشگاه پیام نور مرکز قیدار

پژوهش‌های علمی و مطالعات فرسنگی
کلان‌شهرها و علم‌های انسانی

چکیده

شهرها ضرورت دارد. بنابراین، مدیریت شهری و شهروندان باید با حمایت همه‌جانبه در سطح ملی، به استفاده از فرصت‌ها و رفع تهدیدات جهانی شدن اقدام کنند.

مقدمه

کلان‌شهرها، به سبب پیوندهایی که با اقتصاد جهانی دارند، به عنوان گره‌گاه‌هایی از یک شبکه‌ی کلان و پیچیده‌ی روابط سیاسی-اجتماعی در سطح جهان مطرح هستند و اولین و مهم‌ترین دروازه‌های پیوند هر کشور با پدیده‌ی «جهانی شدن» محسوب می‌شوند. به سبب همین نقش نیز، نخستین و بیشترین تأثیر را از

کلان‌شهرهای ایران در عصر جهانی شدن تنها به مجموعه‌ای کالبدی از سکونتگاه‌های شهری منحصر نیستند، بلکه جریان‌ها و ارتباطات میان این سکونتگاه‌ها را نیز شامل می‌شوند. این کلان‌شهرها به دلیل کمبود زیرساخت‌های لازم با چالش‌های جدی مواجه هستند. هدف مقاله‌ی حاضر بررسی فرصت‌ها، چالش‌ها و تهدیدات جهانی شدن در کلان‌شهرهای کشور است که خود یکی از چالش‌های مهم در برنامه‌ریزی شهری محسوب می‌شود. نتایج این بررسی حاکی از آن است که تقویت ارتباطات کلان‌شهرهای کشور با هدف رسیدن به جایگاه جهانی و پاسخ‌گویی به نیازهای پایداری

۴۰۲]. جهانی شدن روندی است که در فرایند توسعه کلان‌شهرهای ایران، تصمیمات و سازمان‌دهی‌های بسیاری را تحت الشعاع خود قرار داده است.

سازمان فضایی سکونگاه‌های کلان‌شهرهای ایران، در چند دهه‌ی اخیر، تحولات چشم‌گیری را پشت سر گذاشته و در سال‌های اخیر، با بروز پدیده‌ی جهانی شدن، وارد مرحله‌ی جدیدی از چالش‌ها میان نیروها و فرایندهای تأثیرگذار خارجی از یک سو، و بستر جغرافیایی و کارکردهای سیاسی-اقتصادی و اجتماعی-فرهنگی تصمیم‌سازان و تصمیم‌گیران کشور از سوی دیگر شده است [مافی، ۱۳۷۹: ۲۸۵-۲۸۴].

جهانی شدن عصر کامیابی فرصت‌ها و تناقضات برای کلان‌شهرهای ایران است. کلان‌شهرها که ظرفیت تمدن‌کردن شهروندان خود را دارند، عامل‌های تغییر اقتصادی و دیگر گون‌های اجتماعی هستند می‌توانند مکان‌خلاقیت، ایده‌ها و فعالیت‌ها باشند و از لحاظ اقتصادی، ابزاری مفید برای رشد و محل تراکم سرمایه محسوب شوند [افراخته، ۱۳۸۰: ۱۴۲-۱۴۰].

یکی از بزرگ‌ترین چالش‌های کلان‌شهرهای ایران در زمینه‌ی فرایندهای تصمیم‌گیری و اجرا، موضوعاتی چون فقر، بدمسکنی، آلودگی‌های بصری و... هستند که فراروی نظام مدیریت کلان‌شهرها قرار دارند. با توجه به ساختار اداری و الگوی غالب مدیریت سرزمین و نیز به دلیل گسترش محدوده‌ی محسوسه‌های شهری کشور در فراسوی مرزهای قلمرو حکومتی واحد و گسترش آن در حد چندین شهرستان، تفرق و تعدد واحدهای تصمیم‌گیر یکی از چالش‌های عمده کلان‌شهرهاست. اکنون مدیریت و اداره‌ی امور پهنه‌ی مجموعه‌های شهری بین قلمروها و واحدهای متعدد حکومتی مانند شهرداری‌ها، فرمانداری‌ها، بخشدارها، دهرداری‌ها تقسیم شده است که این خود بزرگ‌ترین چالش فراروی مدیریت کلان‌شهری ایران است [اسدی، ۱۳۸۳: ۴۵].

کلان‌شهرهای ایران مانند سایر پدیده‌ها، در مواجهه با فرایند جهانی شدن، واکنش‌های مختص به خود را بروز می‌دهند. بازتاب‌های متفاوت ناشی از واکنش در برابر جهانی شدن و چالش‌های پیش‌رو، رویکردهای مواجهه‌ی ویژه خود را در ساختاری هوشمند و عقلایی می‌طلبند [سعیدنیا، ۱۳۷۷: ۱۱-۱۰]. به

روال «جهانی شدن» پذیرفته‌اند. [Aseph, 2007: 73].

در عصر جهانی شدن، کلان‌شهرها فقط محل انباشت سرمایه نیستند. فعالیت‌های اقتصادی-اجتماعی در این گونه شهرها به جای اتکا بخش‌های سه‌گانه‌ی سنتی، عمدتاً متکی به تولید و توزیع خدمات عالی جدید است [Taylor, 2006: 33]. کلان‌شهرها برای این‌که بتوانند نقشی جهانی ایفا کنند، هم باید زیرساخت‌های لازم را داشته باشند و هم از لحاظ فیزیکی و آمایش سرزمین دارای پیش‌نیازهای خاصی باشند [Holston, 2007: 96].

امروزه کلان‌شهرهای ایران، در رویارویی با پدیده‌ی جهانی شدن، با چالش‌های متفاوتی در زمینه‌های رشد و پراکندگی جمعیت، تنوع فعالیت‌ها در سطح شهر، روند رشد کالبدی شهر، رقابت اقتصادی در شهر، نحوه‌ی توزیع امکانات در میان ساکنان، رشد و توسعه‌ی اقتصادی و نظایر این‌ها مواجه هستند. بر این اساس، جست‌وجوی راه‌حل‌هایی برای چالش‌های یادشده، به منظور نیل به پایداری در این کلان‌شهرها، ضرورت دارد [مرکز مطالعات و تحقیقات شهرسازی و معماری، ۱۳۸۵: ۲۵-۲۰].

مواد و روش‌ها

در این مقاله، برای تبیین چالش‌های پایداری در کلان‌شهرهای ایران از روش توصیفی-تحلیلی استفاده شده است. بدین ترتیب که ابتدا با استفاده از منابع موجود، به شناخت مهم‌ترین چالش‌های پایداری پرداخته‌ایم و سپس راه‌حل‌هایی برای تقویت زیرساخت‌ها در کلان‌شهرهای ایران عصر جهانی شدن، ارائه کرده‌ایم.

بحث و نتایج

چالش‌های پایداری کلان‌شهرها

جهانی شدن فرایندی رو به گسترش در عرصه‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی در کلان‌شهرهاست. به عقیده‌ی برنامه‌ریزان شهری، در این فرایند، سرمایه، نیروی کار، مواد اولیه، تفکر و اندیشه، فرهنگ، تولید و مصرف، و هر آن‌چه که قابلیت انتقال دارد، سریعاً در اختیار جوامع قرار می‌گیرد [پاسوری، ۱۳۷۹:

نظر می‌رسد که ساختارهای کنونی کلان‌شهرهای ایران و رویکردهای حاکم بر آن‌ها، حاصل شناخت عمیق از کلان‌شهر نبوده و نتایج آن‌ها نیز مبتنی بر همین شناخت ناکافی بوده است. لذا شناسایی چگونگی تداوم رشد و توسعه‌ی فضایی، یکی دیگر از چالش‌های راهبردی کلان‌شهرهای ایران است. آسیب‌شناسی مدیریت کلان‌شهری ایران در عصر جهانی شدن به خوبی نشان می‌دهد که در مواجهه با ساختار پیچیده‌ی کلان‌شهری، ساختارهای حاکم سعی در شناخت عمیق این گونه مناطق نداشته‌اند [صرافی، ۱۳۸۲: ۸۵-۸۰].

شناختن ظرفیت‌های کلان‌شهرها خود مانعی دیگر در راه پایداری این گونه شهرها در عصر جهانی شدن است. زیرا نبود زیرساخت‌ها و فراهم نکردن فضای لازم برای سرمایه‌گذاری‌های خارجی می‌تواند در تضعیف رقابت کلان‌شهرهای ایران با دیگر شهرهای جهان مؤثر باشد [حق‌جو، ۱۳۸۳: ۸۷-۷۶]. آمارها نشان می‌دهند که جریان مستقیم سرمایه‌گذاری خارجی به ایران طی دوره‌ی ۲۰۰۵-۱۹۹۶ غالباً پایین یا منفی گزارش شده است. این موضوع ناشی از انتقال سرمایه به خارج از کلان‌شهرهای ایران و یا عدم اطمینان سرمایه‌گذاران خارجی به امنیت سرمایه‌گذاری در کلان‌شهرهای ایران و انتقال سود حاصل است [زیاری، ۱۳۸۳: ۱۳۷-۱۳۵]. براساس ارقام منتشر شده‌ی «سازمان جلب و حمایت سرمایه‌گذاری خارجی»، طی دوره‌ی هشت ساله‌ی ۱۳۸۰ تا ۱۳۸۶ جمعاً مبلغی برابر با ۱/۲۴ میلیارد دلار سرمایه‌گذاری خارجی تحت پوشش جلب و حمایت از سرمایه‌گذاری‌های خارجی از تصویب هیئت وزیران گذشته است [سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی، ۱۳۸۶: ۲۵-۱۹].

پایداری کلان‌شهر تهران در جایگاه فرمانطقه‌ای و جهانی آن

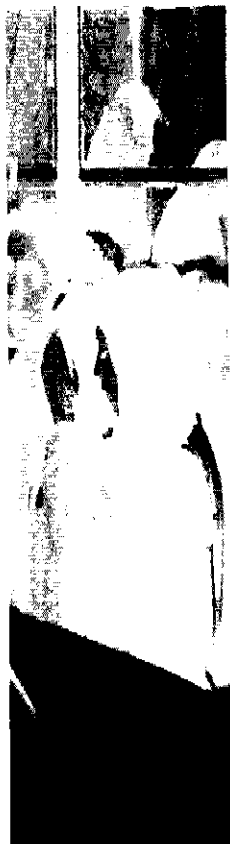
جهانی شدن روندی است که در فرایند هر توسعه‌ی شهری می‌تواند به وجود آید. به ویژه در کلان‌شهرهایی چون تهران، تصمیمات و سازمان‌دهی‌های بسیاری را تحت الشعاع قرار می‌دهد. به نظر می‌رسد که مسئله‌ی تهران در متن ملی و بین‌المللی، در اصل به سیاست‌هایی که برای بهبود کارایی یا بهره‌وری و زیست‌پذیری تهران به عنوان شهر در پیش گرفته می‌شود، ارتباط دارد. سیاست‌های بسیاری را می‌توان در وضعیت کنونی و غیر جهانی تهران در پیش گرفت. برای مثال، «طرح راهبردی شهرداری تهران» (۱۳۸۰)، اولویت‌های متعددی را به عنوان نقشه‌ی راه خود تعیین کرده است که عبارت‌اند از: شهر

پارک، شهر روان با ترافیک و حمل و نقل درون شهری کارآمد، شهر سبز با گسترش فضاهای سبز، و شهر فرهنگی که نیازهای شهروندان برای خدمات اداری با بیشترین سرعت ممکن در آن رفع می‌شوند [تاجبخش، ۱۳۸۵: ۳۳-۳۰].

متأسفانه در کلان‌شهرهای ایران، گزینه‌های موجود در زمینه‌ی جهانی شدن از جنبه‌های متعدد با مشکلاتی مواجه هستند. نخست این که از لحاظ پیوندها و سرمایه‌گذاری‌های بین‌المللی رقم قابل توجهی به چشم نمی‌خورد. به موجب آمار «واحد اطلاعات اقتصادی»، سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در ایران از سال ۲۰۰۲ تا ۲۰۰۶ به طور میانگین ۳۴۰ میلیون دلار آمریکا، یعنی نصف همین سرمایه‌گذاری در آذربایجان و ۲۰ درصد آن در قزاقستان است. دوم این که ساختار مدیریت کهنه و ناکارآمد شهرداری کلان‌شهرها مانع از پیوندهای بین‌المللی این کلان‌شهرها بیشتر می‌شود [همان، ص ۳۲].

سه شاخص که برای سنجش میزان ارتباط‌پذیری شهرها با اقتصاد جهانی و پیوندهای میان‌شهری به کار رفته‌اند، به خوبی می‌توانند جایگاه کلان‌شهر تهران را در عرصه‌ی جهانی مشخص سازند. این مشخصه‌ها عبارت‌اند از: ۱. حضور شرکت‌های تخصصی در زمینه‌ی خدمات پیشرفته‌ی تولیدکنندگان؛ ۲. ارزش اعتباری کلان‌شهرها؛ ۳. میزان و نسبت ترافیک هوایی شهرها. بر مبنای این سه سنجه می‌توان بررسی کرد که آیا تهران شهری جهانی است یا در حال جهانی شدن است. مسلماً تهران را نمی‌توان شهری جهانی نامید. در مورد نتیجه‌ی نخست، تیلور و همکارانش در خصوص این که تهران بخشی از شبکه‌ی جهانی شرکت‌های جهانی پیشرفته است، شواهد بسیار ناچیزی یافتند. تحلیل جریان ترافیک مسافران هوایی نیز نشان می‌دهد که تهران در خارج از گروه شهرهایی قرار دارد که فرایند جهانی شدن را آغاز کرده‌اند [Holston, 2007: 17].

اکنون این پرسش مطرح می‌شود که: «آیا شکل فضایی خاصی وجود دارد که کلان‌شهر تهران و سایر کلان‌شهرهای ایران برای بهره‌مند شدن از مزایای جهانی شدن باید آن را انتخاب و یا رعایت کنند؟ برای پرداختن به این پرسش دو رویکرد اصلی وجود دارد: نخست رویکرد فضا و محیط فیزیکی شهر و دوم رویکرد سیاست‌های تجارت ملی، سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در تسهیلات شهری، از قبیل حمل و نقل و مخابرات، مقررات بانک‌داری و بخش اعتباری، دسترسی به اینترنت و سایر رسانه‌های اطلاعاتی. از این‌رو کسب جایگاه شهر جهانی نیازمند برخی الزامات زیربنایی است که می‌توان آن‌ها را پیش‌نیازهای جهانی شدن یا افزایش بهره‌وری نامید. از جمله می‌توان به ارتباط‌پذیری و ظرفیت فناوری ارتباطات و مدیریت خریدمندان ترافیک و آلودگی اشاره کرد که هزینه‌های تجارت در شهر را کاهش می‌دهند [مه‌دی‌زاده، ۱۳۸۳: ۹-۴].

جهانی شدن مناسب حال همه‌ی کلان شهرها نیست. حقیقت این است که هر چند جهانی شدن فرصت‌های جدیدی را به وجود آورده و برای برخی از شهرها ثروت ایجاد کرده، با وجود این، برخی دیگر از کلان شهرها را به طور شدیدی متزوی کرده است [رضایی، ۱۳۸۱: ۶].

نتایج حاصل از فرایندهای جهانی شدن در کلان شهر تهران موجب تغییرات وسیعی در مشاغل سنتی، تولیدات صنعتی، و جدایی و تفکیک نیروی کار شده و به تغییرات وسیع اجتماعی و در نتیجه کالبد فضایی شهر انجامیده است [احمدی ترشیزی، ۱۳۷۹: ۷۱-۷۰]. مسائلی هم چون حقوق شهروندی، انتقال سریع و بدون واسطه‌ی اطلاعات و نقش تحرک سرمایه در ورای مرزهای فیزیکی، قالب‌های سنتی کلان شهر تهران را تغییر داده‌اند و مبانی نوینی را برای آن به وجود آورده‌اند. این قالب‌های نوین علاوه بر حوزه‌ی مدیریت شهری و سازمان عمومی شهرها، بر تمامی عملکردهای اقتصادی، اجتماعی و کالبدی تسری یافته‌اند. قرارگیری شهر در چنین شبکه‌ای، با الزامات چنین حضوری رخ خواهد داد.

تغییر ساختار اشتغال، کار و حرفه‌های عمومی و اختصاصی شدن عملکردشان به ارائه‌ی خدمات برتر، و نیز افزایش اهمیت چگونگی انتقال و جریان اطلاعات، کاهش اهمیت و وابستگی مؤلفه‌های شهری به مکان به مفهوم پیشین، و تعریف فضاهای مجازی جدید، از جمله تأثیرات دیگر جهانی شدن روی کلان شهر تهران خواهند بود [مرکز مطالعات برنامه‌ریزی شهر تهران، ۱۳۸۵: ۳۸-۳۰].

فرصت‌ها و تهدیدهای جهانی شدن برای سایر کلان شهرهای ایران

در زمینه‌ی تأثیر جهانی شدن بر اشتغال کلان شهرهای ایران یک تناقض وجود دارد. از یک طرف، ادغام اقتصادی ایران در اقتصاد جهانی باعث رشد صنایع، به ویژه صنایع کاربر می‌شود و مشاغل جدیدی به وجود می‌آورد و از طرف دیگر، نرخ اشتغال به دلیل آزادسازی نیروی کار در صناعی که کارایی خود را افزایش داده‌اند، کاهش می‌یابد. در فرایند جهانی شدن، بعضی از کلان شهرهای ایران برخی موقعیت‌های شغلی و به ویژه مشاغل صنعتی را از دست می‌دهند و در نتیجه، اشتغال در بخش خدمات در اغلب این کلان شهرها افزایش می‌یابد. هم چنین، در فرایند جهانی شدن با توجه به این که بیشتر مشاغل در کلان شهرهای ایران تخصصی می‌شوند، تفکیکی بین نیروی کار بدی و نیروی متخصص به وجود می‌آید و بیشتر مشاغل به متخصصان سپرده می‌شود. از سوی دیگر، ادغام در اقتصاد جهانی موجب افزایش درآمد سرانه می‌شود، ولی به دلیل تمرکز منابع به منظور بهره‌گیری از مقیاس تولید، توزیع درآمد

بهبود چندانی پیدا نمی‌کند و یا حتی ممکن است در مراحل اولیه بدتر شود [بهگیش، ۱۳۸۱: ۸۹]. به عبارت دیگر، همانند تهدیدها و فرصت‌های مسئله‌ی اشتغال، فرصت‌های جدیدی برای رشد درآمد کلان شهرهای ایران به وجود خواهد آورد، ولی از آنجا که توزیع درآمد به یکسان نخواهد بود، وضعیت عدالت اجتماعی به مخاطره می‌افتد.

علاوه بر این ویژگی‌های مهم، شهرنشینی در ایران به مفهوم یک شیوه‌ی زندگی مستقل مطرح شده است. یعنی مکان به عنوان عامل تعیین کننده در شهرنشینی مطرح نیست. این موضوع فرصت جدیدی در اختیار شهرهای دیگر ایران قرار می‌دهد تا بدون اتکا به نقاط مادر شهری، وارد مناسبات اقتصادی شوند و از مزایای آن بهره‌گیرند. به عبارت دیگر، ورود نقاط زیستی به شبکه‌ی شهرهای جهانی در ایران، بدون رعایت سلسله مراتب فضایی رخ خواهد داد؛ چرا که در شرایط جهانی، اهمیت ساختار فضایی به شدت کم رنگ شده و یا از میان رفته است. این موضوع می‌تواند هویت‌های محلی همانند سنت‌ها و دستاوردهای فرهنگی را به دلیل مشابه شدن جوامع از میان بردارد. جهانی شدن، به همان میزانی که توانایی خرج کردن جوامع را از آنزوا دارد، می‌تواند جزایر و گتوهایی را درون کلان شهرهای ایران ایجاد کند. ساکنان این گتوها غالباً افرادی خواهند بود که توانایی جذب در مناسبات جهانی را ندارند که مهم ترین شاخصه‌ی آن، ناتوانی آنان در برقراری ارتباط با سایر نقاط جهان است.

هم چنین، با توجه به این که شیوه‌ی حاکم اقتصاد جهانی، بازار است، کلان شهرها در ایران که از غنای طبیعی بیشتری برخوردارند، در معرض رشد جمعیت و مناطقی که از فقر طبیعی برخوردار هستند، در معرض متروک شدن قرار می‌گیرند. این مسئله از یک سو باعث افزایش سطح رفاه و معیشت مهاجران شهری و روستایی خواهد شد و از طرف دیگر، به قیمت از میان رفتن هویت‌ها و ارزش‌های مکانی شهر تمام می‌شود [سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی، ۱۳۸۴: ۴۸-۴۳].

علاوه بر این، فرایند مدیریت و اطلاعات و وابستگی متقابل این فعالیت‌ها در محیط شهری، رابطه‌ی میان صنعت و شهر را در ایران تغییر می‌دهد. به طوری که صنعت به شکل روزافزون به روابطی وابسته می‌شود که شهر را پدید آورده‌اند. لذا تکامل فناوریانه به خصوص در زمینه‌ی انرژی هسته‌ای، الکترونیک و شیمی، باعث شکل‌گیری مجدد فضایی فعالیت‌ها شده است. در این شکل جدید، پیوند درونی محیط فناوریانه بیشتر و برعکس، وابستگی به محیط کمتر می‌شود [ممتاز، ۱۳۸۲: ۵۸-۵۱].

راهکارها

به رغم رشد و توسعه‌ی فیزیکی کلان شهرهای ایران و وجود چالش‌ها و مشکلات ذکر شده، راهکارهای زیر قابل ملاحظه

هستند:

✓ پیش از هر اقدامی باید زمینه‌ی ادراک شهروندان متخصص را از مفهوم جهانی شدن و ثمره‌های آن فراهم آورد. به عبارت دیگر، تنها در صورت شناخت کافی از ابعاد جهانی شدن است که مدیران حاضر به تعامل و همکاری برای دست‌یابی به چشم‌انداز و دورنمای جهانی شدن خواهند شد.

✓ با توجه به تفاوت‌های کلان‌شهرهای ایران از نظر مساحت و جمعیت، بدیهی است که نمی‌توان راهکاری یکسان برای همه‌ی مناطق پیشنهاد کرد و باید فضای مناسبی برای در پیش گرفتن راه‌حل‌های متنوع فراهم ساخت.

✓ فراهم کردن زیرساخت‌های شهری به عنوان یکی از پیش‌نیازهای ادغام در اقتصاد جهانی و بهره‌برداری از فرصت‌های آن از اهمیت بسیاری برخوردار است. زیرساخت‌های حمل و نقل و ارتباطات، مهم‌ترین زیرساخت‌ها برای ادغام در اقتصاد جهانی محسوب می‌شوند. به ویژه شبکه‌ی فیبر نوری شهری یا «نله پورت» که برای ارائه‌ی خدمات اینترنت، شبکه‌های ماهواره‌ای و تلویزیونی مدار بسته و از همه مهم‌تر، تبادل اطلاعات کاربرد دارد، از ضروری‌ترین زیرساخت‌های شهری است. هم‌چنین، برج‌های موسوم به برج تلویزیون برای ارائه‌ی خدمات مخابراتی از اهم این زیرساخت‌ها به شمار می‌روند که با توجه به ماهیت و محلی بودن شهرداری‌ها، احداث آن‌ها بر عهده‌ی این نهاد است.

✓ فراهم کردن زمینه برای سرمایه‌گذاری خارجی در تمامی امور شهری، از صنعت گرفته تا خدمات و زیرساخت‌های شهری، و ادغام داوطلبانه در اقتصاد جهانی از طریق گسترش ارتباطات ملی و فراملی به کمک مبادلات تجاری و فرهنگی در قالب عقد قراردادهای و تفاهم‌نامه‌ها، از جمله مسائلی هستند که شهرداری‌ها قبل از آن که با موج اقتصاد جهانی مواجه شوند، باید به آن تن دهند تا علاوه بر آن که فرصت و ابتکار عمل را از دست ندهند، بتوانند از مزایای این

ادغام برخوردار شوند.

✓ تلاش برای اصلاح الگوی تولید، از تولید سنتی به تولید صنعتی و از تولید صنعتی به تولید فراصنعتی و مبتنی بر دانش و فناوری، هم‌چنین سوق دادن فعالیت‌ها از بخش کشاورزی و صنعت به بخش خدمات با اصلاح الگوهای تولید، اصول مهمی در بالا بردن توان رقابتی کلان‌شهرها برای ایفای نقش در اقتصاد جهانی محسوب می‌شوند در این زمینه شهرداری‌ها با توجه به ابزارهایی که در اختیار دارند، از موقعیت حساسی برخوردارند.

✓ شناسایی مزیت‌های طبیعی و تولیدی و تلاش در جهت ایجاد مزیت نسبی در منطقه و سوق دادن تولیدات شهری، از سایر تولیدات به سمت تولیداتی که شهر در آن‌ها مزیت دارد، و به طور اخص محدود کردن فعالیت‌های فاقد مزیت، از دیگر مسائلی هستند که شهرداری‌ها در فرایند جهانی شدن باید به آن‌ها توجه داشته باشند امرکز مطالعات و برنامه‌ریزی شهر تهران، ۱۳۸۴: ۲۳-۱۸].

✓ ایجاد سایت‌های اطلاع‌رسانی اینترنتی و تهیه‌ی بانک‌های اطلاعات آنلاین و به ویژه بانک اطلاعات شهری، در جهت شفافیت بخشیدن به تمامی تصمیمات و عرضه‌ی بدون واسطه‌ی اطلاعات، و هم‌چنین شناساندن مزیت‌های شهر در جهت جذب سرمایه‌های مالی و انسانی برای تحقق بخشیدن به مفهوم جریان آزاد اطلاعات، از الزامات ورود به اقتصاد جهانی محسوب می‌شوند. این موضوع می‌تواند در جهت اختصاص فعالیت‌های شهر به فعالیت‌های پایه براساس مزیت‌های اقتصادی، اجتماعی و کالبدی مؤثر افتد.

✓ تأسیس شهرک‌های علمی و تحقیقاتی و پیش‌بینی آن‌ها در برنامه‌های توسعه‌ی شهری در جهت نیل به تولیدات فراصنعتی، اعم از تولید دانش و فناوری و هم‌چنین استفاده از نتایج این تحقیقات برای تقویت مزیت‌های منطقه‌ای، از وظایف شناخته‌شده‌ی شهرداری‌ها در راستای تلاش برای پیوستن به اقتصاد جهانی محسوب می‌شود [مرادی، ۱۳۸۵: ۱۶-۱۵].

✓ با توجه به این که بسیاری از فعالیت‌های تولیدی مستقر در شهر از حالت فیزیکی به حالت مجازی تغییر ماهیت داده‌اند و بسیاری از شرکت‌ها وجود فیزیکی ندارند و کارمندان آن‌ها از درون خانه‌های خویش وظایف روزمره را انجام می‌دهند، بسیاری از درآمدها و عوارض شهرداری‌ها که بر مالیات بر فروش، حمل و نقل، نوسازی و مانند آن تکیه دارند، کاهش می‌یابند. لذا ضروری است، شهرداری در شیوه‌های اخذ مالیات و عوارض خود تجدیدنظر کند و تولیدات مجازی را به عنوان محل اخذ مالیات در نظر بگیرد. برای مثال، میزان اطلاعات مبادله شده یکی از مصداق‌هایی است که می‌توان آن را محل اخذ مالیات‌های جدید قرار داد.

✓ آموزش کارکنان دولت و به ویژه شهرداری‌ها با حداقل نیازهای عصر اطلاعات، از قبیل کار با رایانه، استفاده از اینترنت و سایر وسایل ارتباطی و هم‌چنین زبان‌های بین‌المللی از یک سو، و آموزش شهروندان از سوی دیگر، از دیگر لوازم جهانی شدن به حساب

می آیند .

✓ در نظر گرفتن مزیت های نسبی طبیعی ، فرهنگی ، اجتماعی و تاریخی در برنامه های توسعه ی شهری ، ترویج آن ها در سطح جهانی ، تحت عنوان تبلیغ مکان به منظور تقویت صنعت گردشگری ، و هم چنین ، فرصتی برای احیا و زنده سازی مجدد بافت های قدیمی شهر و تأکید بر ویژگی های خاص کالبدی ، زیست محیطی یا فرهنگ بومی ، از جمله مسائلی هستند که شهرداری ها در تدوین برنامه های خود برای استفاده از فرصت های موجود در فرایند جهانی شدن باید در نظر گیرند [رضازاده ، ۱۳۸۲ : ۲۶-۲۴].

نتیجه گیری

۱. کلان شهرهای ایران برای این که بتوانند نقش جهانی ایفا کنند ، باید دارای زیرساخت های لازم از لحاظ آمایش سرزمین باشند .
۲. به دلیل گسترش محدوده های کلان شهری کشور ، مدیریت و اداره ی بهینه ی امور آنان یکی از مهم ترین چالش ها در عصر جهانی شدن است .
۳. فراهم آوردن زمینه های لازم برای جذب سرمایه گذاری های خارجی در کلان شهرهای کشور را می توان یکی از اولویت های مهم در عرصه های مدیریت شهری دانست .
۴. انتقال سریع و بدون واسطه ی اطلاعات و نقش تحرک سرمایه ، قالب های سنتی کلان شهرهای ایران را به چالش می کشاند .
۵. در فرایند جهانی شدن ، اشتغال در بخش خدمات در اغلب کلان شهرهای ایران افزایش می یابد .
۶. یکی از بزرگ ترین چالش های پایداری کلان شهرهای ایران در زمینه ی مباحث اقتصادی ، تأمین خدمات زیربنایی و زیرساخت های شهری است .
۷. تغییر از الگوی تولید سنتی به تولید صنعتی یکی از اصول مهم برای افزایش توان رقابتی کلان شهرها محسوب می شود .

زیرنویس

* استادیار دانشگاه پیام نور

منابع

۱. آینی ، علیرضا (۱۳۸۰) . نقش و جایگاه انجمن های مدنی و سازمان های غیردولتی در توسعه ی شهری . هنایش موازین توسعه و ضد توسعه ی فرهنگی اجتماعی شهر تهران .
۲. احمدی ترشیزی ، میترا (۱۳۷۹) . جهانی شدن و تغییرات شهری . مجموعه مقالات محله گرایی در شهرها .
۳. اسدی ، ایرج (۱۳۷۳) . راهبرد منطقه گرایی در حکمرانی مناطق کلان شهری . فصل نامه ی پژوهشی تحلیلی ، آموزشی مدیریت و برنامه ریزی شهری . شماره ی ۱۷ .
۴. افراخته ، حسن (۱۳۸۰) . جهانی شدن اقتصاد و نقش آن در ساختار فضایی و

۱. اجتماعی شهرها . ماه نامه ی اخلاعات سیاسی و اقتصادی . شماره ی ۱۲۶ - ۱۲۵ .
 ۵. بهکیش ، محمد (۱۳۸۱) . اقتصاد ایران در بستر جهانی شدن . انتشارات نی .
 ۶. تاجبخش ، کیان (۱۳۸۵) . جهانی سازی یا بهبود بهره وری . بررسی ارتباط بین چالش های اصلی کلان شهر تهران . فصل نامه ی پژوهشی تحلیلی مدیریت شهری . شماره ی ۱۸ .
 ۷. حق جو ، محمدرضا (۱۳۸۳) . رویکرد تحلیلی مناسبات محیطی در مدیریت گسترش فضایی کلان شهرها . فصل نامه ی پژوهشی تحلیلی مدیریت و برنامه ریزی شهری . شماره ی ۱۷ .
 ۸. رضازاده ، راضیه (۱۳۸۲) . تأثیر جهانی شدن بر نقش و عملکرد شهرها . مجله ی علمی و فنی شهر . شماره ی ۱۳ .
 ۹. رضایی ، حبیب (۱۳۸۱) . شهر در فرایند جهانی شدن . روزنامه ی همشهری . شماره ی ۲۷۷۶ .
 ۱۰. زیاری ، کریم الله (۱۳۸۳) . توسعه ی کالبدی تهران در فرایند مدرنیسه ، پست مدرنیسه و جهانی شدن . فصل نامه ی علمی پژوهشی مدرس . دوره ی ۷ . شماره ی ۲ .
 ۱۱. سازمان مدیریت و برنامه ریزی (۱۳۸۶) . سرمایه گذاری های خارجی دوره ی شش ساله ۱۳۸۶-۱۳۸۱ . معدویت آمار و انفورماتیک .
 ۱۲. سازمان مدیریت و برنامه ریزی (۱۳۸۴) . سند چشم انداز جوامع جهان سوم در فرایند جهانی شدن . گزارش شماره ی ۱۷۷۲ . نشریه ی سازمان ملل .
 ۱۳. سعیدنیا ، احمد (۱۳۷۷) . ساختار ناسازگار تهران . فصل نامه ی معماری و شهرسازی . شماره های ۶ و ۷ .
 ۱۴. صرافی ، مظفر (۱۳۸۰) . ضرورت بازنگری در نظام اداره ی کلان شهری ایران با استفاده از تجرب جهانی . فصل نامه ی معماری و شهرسازی . شماره ی ۲۲ .
 ۱۵. مرادی ، وراز (۱۳۸۵) . تحول در مدیریت شهری تهران . مرکز مطالعات برنامه ریزی شهری تهران .
 ۱۶. مافی ، عزت الله و حاتمی نژاد ، حسین (۱۳۷۹) . جهانی شدن اقتصاد و سازمان یابی فضایی شهرهای ایران . مجموعه مقالات هنایش بین المللی رویکرد فرهنگی به جغرافیا . دانشگاه فردوسی مشهد .
 ۱۷. مرکز مطالعات برنامه ریزی شهر تهران (۱۳۸۵) . مدیریت شهری در نوزده کلان شهر دپ . معاونت مطالعات و برنامه ریزی .
 ۱۸. مرکز مطالعات و تحقیقات شهرسازی و معماری (۱۳۸۵) . طرح مجموعه ی شهری تهران (جند ۵: سنتز مطالعات) .
 ۱۹. ممتاز ، حسن (۱۳۸۲) . مؤلفه های پایداری اقتصاد در عصر جهانی شدن . مجله ی علمی ترویجی تدبیر . شماره های ۱۰ و ۱۱ .
 ۲۰. مهدیزاده ، جواد (۱۳۸۳) . تحول در مفهوم و نقش و ساختار کلان شهرها . فصل نامه ی پژوهشی تحلیلی مدیریت و برنامه ریزی شهری . شماره ی ۱۷ .
 ۲۱. یاسوری ، محمدرضا (۱۳۷۹) . جهانی شدن در عرصه های اقتصادی . مجموعه مقالات جهانی شدن و اقتصاد . مرکز مطالعات راهبردی و استراتژیک . شماره ی ۱۲ .
22. Aseph, S (2007). Globalization and It's Discontents New York.
23. Holston, J (2007). Urban Citizenship and Globalization Oxford University.
24. Holston, R (2007). Globalization and new approach in world. Gaw Research.
25. Taylor, F (2006). Globalizing cities. Oxford Blackwell.